

ПРОГРАМ РЕФОРМЕ СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА

Ако за тренутак оставимо по страни светску економску кризу (чије последице нико не може да предвиди, јер се, како кажу економисти, свет још никада није сусрео са оваквим изазовом), и ако онда погледамо у будућност - шта нас очекује? Предвиђање је лако: технолошке промене, глобализација, старење популације, еволуција друштва - свет и вештине које су људима неопходне да би задржали своје место на тржишту рада мењаће се све брже. Питање је да ли смо сигурни да смо у стању да предвидимо будуће потребе и да на њих одговоримо оспособљавајући људе да развију потребне вештине?

Један од закључака изнетих у недавно објављеној публикацији Европске комисије **‘Нова знања за нове послове’** је да ће Европа у наредној деценији имати прилике да види стварање нових послова у сектору услуга. Према проценама, до 2020. године скоро 3/4 послова у Европској унији биће у сектору услуга. За многа занимања биће потребне високе квалификације, али ће бити и занимања заснованих на базичним вештинама. Послови будућности ће најчешће

захтевати средње или више образовање, а вештине попут решавања проблема и тимског рада, лингвистичке или математичке компетенције биће високо вредноване. Наравно, ове информације треба узети са опрезом, али прогноза даје занимљиве и значајне увиде у оно што ће бити потребе Европе у будућности. За Србију, која је на путу ка Европској унији, ове информације могу да буду користан путоказ.

Али, да се вратимо на економску кризу кроз коју, како ствари стоје, и ми пролазимо. Тешка времена траже сналажљиве, способне и креативне људе. Младим генерацијама школа не може да обезбеди посао, али може и мора да их припреми за оно што их једног дана чека. Мора да им пружи више од знања. Да развије њихову креативност, да избруши њихове способности, да их охрабри да искористе све своје таленте. Одговорност сваког просветног радника готово је застрашујућа. Али, исто тако, ништа не може да се упореди са тренутком када још једну генерацију испраћате у живот.

У овом броју:

Реформа из другог угла
**НОВА ЗНАЊА ЗА
НОВА ТРЖИШТА**

Стратегија образовања
**УСВОЈЕНИ
АКЦИОНИ ПЛАНОВИ**

Изазови
**РАЗВОЈ ЉУДСКИХ
РЕСУРСА**

На путу ка Европи
**ЕВРОПСКИ ДНЕВНИК
ЗА СРЕДЊОШКОЛЦЕ**

НОВА ЗНАЊА ЗА НОВА ТРЖИШТА

После нешто више од три године колико је у Србији, **Тревор Кук, вођа тима Програма реформе средњег стручног образовања**, каже да му још увек није јасно зашто се промене не спроводе брже, када би то било добро за све. Ипак, задовољан је оним што је до сада урађено, посебно улогом коју су огледне школе преузеле на себе у оквиру процеса реформе.

Стручно образовање је огромна област. У Србији има више од 300 средњих стручних школа у које је уписано скоро 250.000 ученика. Ако то имамо у виду, неминовно је да треба времена, не само да се промене спроведу већ, пре свега,

да се припреме - каже на почетку разговора **Тревор Кук**. Са друге стране, пет година је довољно дуг период да сада можемо да очекујемо да су неке од суштинских промена у току.

Драго ми је да је већина средњих стручних школа у Србији, има их више од 200 сада, на неки начин укључена у реформу. Многе од њих кроз Програм су добиле нову опрему и обуке, али оно што је још важније је да су се те школе потврдиле као лидери у процесу реформе, значајно учествујући у развоју наставних програма и њихове имплементацији.

Основни принцип реформе - да стручно образовање на флексибилан начин и уз поштовање стандарда квалитета мора да одговори на јасно идентификоване потребе - се постепено остварује. Осим тога, ове промене су у складу са осталим активностима које Србија реализује на свом путу ка придруживању Европској унији.

Ако нам је циљ придруживање Европској унији и ако свако у свом сектору мора да ради на испуњавању тог циља, шта је оно што нас чека у образовању и колико је времена потребно да се испуни неопходно?

Овде морамо да будемо опрезни! Иако је важан циљ за Србију, придруживање је, само по себи, само корак даље ка дугорочној социо-економској повезаности и развоју. Како су нове чланице уније већ откриле, када се медени месец заврши, на браку тек треба да се ради.

Опасност од брзоплетог приступа испуњавању критеријума, на срећу, много је мања у области образовања него у другим областима. Промене се у образовању не дешавају преко ноћи, али када једном започну онда су обично одрживе. Осим тога, иницијативе Европске уније, декларације и споразуми у области образовања су релевантни и примењиви свуда. Иницијативе попут модуларних наставних програма заснованих на исходима, који су подржани механизмима за осигурање квалитета усвојиле су многе земље и ван Европске уније.

Опште прихватање оваквих приступа значи да можемо искористити искуства многих земаља у реформским активностима. Ово, са друге стране, скреће пажњу на једну од највећих препрека којом тек треба да се позабавимо - ус-

постављањем неопходних националних и системских механизма. Упркос ентузијазму и појединачним успесима огледних школа, без ефикасних и транспарентних механизма за осигурање квалитета (укључујући акредитацију, сертификацију и препознавање квалификација), посао у овој области не можемо сматрати завршеним. Иако је успостављање оваквих механизма већ годинама у току, не можемо бити задовољни све док се сви основни стратешки циљеви дефинисани Стратегијом за развој средњег стручног образовања у потпуности не спроведу.

Као изузетно важно спомиње се питање националног оквира квалификација. Зашто је то важно и докле се стигло са његовим успостављањем?

Национални оквир квалификација олакшава идентификацију резултата наставног процеса тако што јасно дефинише нивое стечених квалификација и национално признате механизме осигурања квалитета. Овакав оквир имају све чланице Европске уније, земље које су кандидати за чланство, али и многе друге земље широм света. Сврха националног оквира квалификација није да стандардизује образовање, јер свака земља има своје сопствене и специфичне потребе, приоритете, вредности и традиције. НОК обезбеђује механизам за јасно описивање и идентификовање резултата образовања, омогућавајући да квалификације буду јасно разумљиве не само унутар једне земље, већ и међу земљама.

За неке ствари треба и времена и пуно улагања како би се промениле. Шта су промене које би школе могле да уведу одмах и без великих инвестиција, а да то брзо доведе до добрих резултата?

Иако је Европска унија обезбедила неколико милиона евра вредну опрему за школе, јасно је да промене у вештинама и ставовима људи дају веће и значајније резултате. Иако обуке подразумевају трошкове, сада постоји много могућности које коштају мање или не коштају ништа. Хиљаде наставника који су већ прошли кроз обуке сада су извор који треба искористити. Школе једноставно могу да спроведу интерну контролу експертизе коју већ имају и онда да то ускладе са потребама за обукама осталог наставног кадра. Онда је једноставно организовати интерне обуке у школи. Материјали за обуке су већ подељени током семинара и различитих састанака, а доступни су и на нашем вебсајту. Наравно, многе од наших школа већ су организовале каскадне обуке за своје колеге. Ипак, како се наставници мењају и долазе нови, увек постоји још посла који треба урадити.

Ово вишестрано препознавање квалификација је важно у тренутку у ком Европска унија тежи нерестриктивној и несметаној мобилности радне снаге. Без јасних дескриптивних

оквира, широко прихваћене иницијативе попут Eurorpass-a не би биле могуће.

Иако је у оквиру КАРДС пројеката рађено на НОК-у, само држава и њене институције могу да га успоставе. Сада је време за конкретну акцију.

Наша реформа још увек је на почетку, а у Бриселу је крајем прошле године представљена студија `Нова знања за нове послове` - анализа занимања која ће Европљанима бити потребна у будућности и препоруке како да се антиципирају потребе тржишта рада и да се на њих одговори. Који је најкраћи пут до тога и колико ће Србији требати времена да дотле стигне?

Већина основних активности већ је спроведена. Стратегија развоја стручног образовања, ако буде у потпуности реализована, омогућиће најбрже постизање тога. Када говоримо о времену, као и са осталим стварима, то је питање приоритета. Уколико држава овим жели да се позабави као ургентним питањем и уколико буде била спремна да томе

посвети довољно пажње и ресурса, много се може постићи за кратко време. Са друге стране, напредак је до сада био прилично спор, и ако се настави овим темпом то ће довести до нових одлагања у реализацији овог важног питања.

Значај развоја тржишта рада постаје све већи из дана у дан, као што можемо видети с обзиром на предвиђања о утицају глобалне економске кризе. Далеко од успоравања, држава би требало да препозна да развој у овој области постаје све значајнији, што криза постаје интензивнија. Конкуренција, европска као и глобална, биће све суровија у будућности, и Србија мора за то да буде добро припремљена!

Конференција Образовање одраслих - шанса за друштвено-економски развој Србије

УСВОЈЕНИ АКЦИОНИ ПЛАНОВИ

„Боље икад него никад“ - прокоментарисали су многи коначно и дугоочекивано усвајање Акционих планова за имплементацију Стратегије за развој стручног образовања и Стратегије образовања одраслих. После готово две године, Влада Републике Србије усвојила је 16. марта оба Акциона плана важна за даљи развој образовања у Србији. Ова информација саопштена је јавности на конференцији **Образовање одраслих - шанса за друштвено-економски развој Србије** која је у организацији Министарства просвете и Друштва за образовање одраслих организована 17. марта у Палати Србије.

Да је овакву конференцију одавно требало организовати и да би ова морала да буде само прва у низу, сведоче подаци изнети на самом почетку - да у Србији данас три милиона људи има само основно или чак непотпуно основно образовање, да два милиона људи старијих од 15 година не поседује адекватне радне и животне вештине и да самим тим имају значајне тешкоће да пронађу или задрже посао. Стопа незапослености највећа је међу онима са завршеним средњим и основним образовањем.

Отварајући конференцију министар просвете, др Жарко Обрадовић, истакао је да је Србији неопходан закон о образовању одраслих којим би разноврсне образовне потребе те популације требало да постану интегрални део целовитог система образовања и најавио могућност да би овај закон могао да се нађе на дневном реду Скупштине Србије у октобру ове године.

Поздрављајући усвајање Акционог плана и истичући да је ово први пут да Влада донесе Стратегију образовања одраслих и Акциони план за реализацију стратешких активности, др Миомир Деспотовић, један од аутора оба документа подсетио је присутне да је било потребно више од пет година за дефинисање, усвајање и буџетирање документа којим се дефинишу двогодишње активности. - Да ли је то оно што смо хтели? - упитао је на крају др Деспотовић, указујући на можда највећи проблем са којим се наше друштво данас суочава - брзину којом се одвијају активности и усвајају закони. Више о Стратегијама и Акционим плановима за њихову имплементацију читајте у следећем броју. Оба документа доступна су на вебсајту www.vetserbia.edu.rs.

ОБАВЕЗНИ ПРОГРАМИ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА НАСТАВНИКА

Крајем децембра 2008. године, Министарство просвете је обуке наставника спроведене у оквиру Програма реформе средњег стручног образовања уврстило у листу обавезних програма стручног усавршавања наставника за период од школске 2004/05. до школске 2007/08. године. За то време кроз Програм је обучено најпре 110, а затим још 44 носилаца промена и 77 директора средњих стручних школа. Каскадним системом обуке су потом организоване за преко 2000 наставника огледних школа.

Школа је коначно ухватила корак са животом, школа више није само досадно место у које се иде по обавези. Осим што усвајамо важна знања и вештине, часови су постали занимљиви и креативни - ово су само нека од мишљења која смо могли да чујемо од ученика који наставу похађају по новом наставном програму, а коју реализују обучени наставници. Стога је сасвим јасно да труд свих ангажованих у Програму реформе средњег стручног образовања и носилаца промена у огледним школама да се обуче наставници није био без резултата. Зашто кажемо труд, а не процес који је текао лако и био прихваћен са одушевљењем?

Ако се вратимо у назад, јасно је било да је оно што недостаје стручна обука наставника. Многи међу њима, међутим, нису били спремни на прихватање промена, на додатни труд и рад на осаврењавању наставног процеса, нису веровали у предност нових облика рада, све уз изговор о слабој опремљености школа. `Тако је било лакше` - признају данас уз осмех они најискренији, јер је у традиционалној школи основна обавеза наставника била да приволи ученике да памте чињенице, инсистира на тачној репродукцији садржаја и интерпретацији путем провереног начина мишљења. Са друге стране оно што захтева више труда произилази из савременог приступа друштвеној улози наставника кроз коју наставник добија многе нове и различите задатке. Главна функција наставника није више искључиво давање информација, већ је он посредник између ученика и знања које данас долази из различитих извора. Наставник преузима улогу консултанта и организатора рада ученика и њиховог самообразовања помажући им да стекну технике и вештине учења. У наставном процесу наставник руководи процесом ученичког сазнања, усмеравајући њихову мисаону активност и подстичући активно учешће у процесу стицања знања и вештина.

Ипак нисмо одустали. Носиоци промена су интензивно обучавани две године, а сва своја нова сазнања су преносили даље, обучавајући колеге из школа. Убрзо је број заинтересованих и спремних да осавремене реализацију наставе, у 22 школе, премашио 1000 наставника. Учврстило се мишљење да професионални развој наставника мора да буде усмерен на оспособљавање за различите наставничке улоге, аутономију уз одговорност и изградњу сопственог плана развоја који ће наставнику омогућити напредовање у каријери. Постало је јасно да је то дугорочан, континуиран процес који поред формалног искуства (иницијално образовање, семинари, менторски рад, радионице, професионална окупљања) укључује и неформално искуство (праћење стручне литературе, интернета, емисија посвећених образовним питањима) и самоевалуацију (што наставнику омогућава да критички и стваралачки посматра и мења сопствену образовну праксу) и истраживање образовно-васпитне праксе. Резултати нису изостали. Школа и настава у њој на бољи начин остварују своју културолошку, развојну и социјализаторску улогу.

Зато је сасвим јасно да оспособљавање наставника да квалитетно и успешно остваре свој задатак у савременој настави није ни лак ни једноставан. Предуслов су ентузијазам и жеља, наставници који су вољни да дограде дидактичко-педагошко-психолошко знање и подршка свих оних којима је јасно да без квалитетног образовања нема боље будућности.

Јасминка Чекић-Марковић

ЕВРОПСКИ ОКВИР КВАЛИФИКАЦИЈА (ЕОК)

Образовање је једна од ретких области у којој не постоје званично формулисани услови које је неопходно испунити за придруживање Европској унији. То, наравно, не значи да не постоје стандарди и примери добре праксе које би требало да достигнемо како би били конкурентни на уједињеном европском тржишту. Време је да Србија почне да хвата корак са Европом - рад на националном оквиру квалификација још увек није истински почео, али када почне требало би да узме у обзир и Европски оквир квалификација. Упознајемо вас са терминима о којима ће се наредних година више говорити.

Шта је ЕОК и које су његове предности?

ЕОК је заједнички европски систем квалификација који спаја системе и оквире квалификација различитих земаља. У пракси, он функционише као уређај за `превођење` квалификација, како би се оне лакше разумеле. ЕОК олакшава прелазак из једне земље у другу студентима и радницима који желе да оду, било због промене посла или због промене образовне институције.

Коме је намењен ЕОК?

Примарни корисници ЕОК-а ће бити тела задужена за националне/секторске системе и оквире квалификација. Онда када они повежу националне системе са ЕОК-ом, ЕОК ће омогућавати појединцима, послодавцима и запосленима у сектору образовања и обука лакше поређење појединачних квалификација из различитих земаља и система образовања и обука.

Које нивое и које врсте образовања покрива ЕОК?

Као инструмент за промоцију доживотног учења, ЕОК обухвата опште образовање и образовање одраслих, стручно образовање и обуку, као и више (високо) образовање. Утврђених осам нивоа покрива читав спектар квалификација, од оних стечених по завршетку обавезног образовања, па све до оних које се стичу на највишем нивоу академског и стручног образовања и обуке. Сваки ниво је у принципу достижан кроз различите смерове образовања и усавршавања.

Зашто ЕОК користи исходе учења?

ЕОК користи осам нивоа заснованих на исходима учења (дефинисаних у смислу знања, вештина и компетенција). ЕОК помера фокус са основа учења (временско трајање учења, врста институција итд.) ка особи која поседује одређене квалификације које говоре шта та особа зна и шта је у стању да уради. Померањем фокуса на исходе учења се:

- подржава бољи однос између потреба тржишта рада (за знањем, вештинама и компетенцијама) и понуде образовања и обука
- омогућава лакша валидација неформалног учења
- олакшава трансфер и употреба квалификација у различитим земљама и њиховим системима образовања и обука.

Европски оквир квалификација претпоставља да су постојећи системи у Европи засновани на основама учења, дужини трајања и типу институције толико различити, да су поређења на том нивоу потпуно неизводљива.

Да ли ЕОК додељује квалификације?

Не, ЕОК описује нивое квалификација у смислу исхода учења. Додељивање квалификација и даље врше националне институције надлежне за квалификације.

Шта би европске земље требало да ураде? Који су рокови за имплементацију?

То је оквир који земље **добровољно** прихватају, дакле, не постоје никакве правне обавезе за државу. Препоручен рок за усклађивање система са ЕОК-ом је 2010. година, а 2012. година је година када би државе требало да осигурају да појединачни сертификати о квалификацијама имају упориште у одређеном нивоу ЕОК-а.

Који је однос између ЕОК-а и `Europass`-а?

`Europass` је представио пакет докумената намењен појединцима који ће их користити за описивање својих квалификација и компетенција. `Europass`, међутим, не врши поређење квалификација. У будућности, сви релевантни `Europass` документи, посебно `Europass` допуна дипломи и `Europass` допуна сертификату ће садржати јасне назнаке ком ЕОК нивоу припадају.

Која је веза између ЕОК-а и Болоњског процеса у високом (вишем) образовању?

ЕОК је у потпуности компатибилан са оквиrom квалификација за високо образовање, развијеним у оквиру Болоњског процеса. Дескриптори на нивоима 5-8 у ЕОК-у, у потпуности упућују на дескрипторе за високо образовање који су развијени у Болоњском процесу. Међутим, формулација нивоа дескриптора у ЕОК-у се разликује од формулације дескриптора развијених специјално за потребе високог образовања у Болоњском процесу, због тога што ЕОК, као оквир за доживотно учење, обухвата и стручно образовање и обуку, као и контексте професионалног усавршавања, који укључују и највише нивое образовања.

Преузето са http://ec.europa.eu/dgs/education_culture

Акредитоване обуке за одрасле

Министарство просвете акредитовало је 40 програма обука за одрасле, које могу да реализују средње стручне школе које у свом саставу имају центре за континуирано образовање одраслих (РТЦ), самостално и у сарадњи са другим стручним школама. Носилац сваког од акредитованих програма може да буде било који од постојећих пет центара за континуирано образовање одраслих: у Београду, Нишу, Зрењанину, Бору и Крагујевцу.

Ово је прилика да се у реализацију обука за одрасле укључе и остале средње стручне школе које, у сарадњи са центрима, обуке могу да реализују својим местима. Оваква сарадња у реализацији обука могла би значајно да ублажи проблем незапослености на локалном нивоу, јер се као једна од највећих препрека у обукама одраслих до сада показала удаљеност места где се програми за одрасле реализују. Додатни трошкови за превоз или смештај, често су били један од главних узрока због којих су полазници до сада напуштали обуке.

Списак 40 акредитованих програма обука све заинтересоване школе могу наћи у 'Просветном гласнику' објављеном 17. фебруара 2009. године, или га могу добити електронском поштом, уколико Програму реформе средњег стручног образовања упуте захтев на адресу: info@vetserbia.edu.rs. У Програму реформе средњег стручног образовања заинтересовани могу добити и додатне информације и савете за укључивање у реализацију обука.

Европски дневник

Током фебруара 2009. године 80557 ученика претпоследњих разреда у 569 средњих стручних школа у Србији добило је своје, бесплатне, примерке Европског дневника које ће користити до краја школовања. Европски дневник већ годинама се користи као наставно средство у школама 27 земаља чланица Европске уније.

Осмишљен као наставно средство, Европски дневник представља настојање да се младима широм Европе, а сада и у Србији, пружи важне информације о њиховој улози и могућностима које имају као грађани Европе. На занимљив и приступачан начин Дневник средњошколце упознаје са европским интеграцијама, путовањима, допунским образовањем, студирањем и радом у Европи и планирањем каријере, еколошком одговорношћу, новим технологијама, борбом против насиља и болести зависности. Како у свему томе важну улогу имају и наставници, припремљен је и приручник за наставнике у виду предложених активности и припрема за час.

Србија је прва земља изван Европске уније у којој је Европски дневник припремљен за ученике средњих школа. Пројекат финансира Европска унија кроз Фонд за европске интеграције којим руководи Делегација Европске комисије у Републици Србији.

Generation Europe, издавач Дневника, обезбедио је награде за ученике који буду попунили **on-line** упитнике. Главна награда биће путовање у Брисел за десет ученика и једног професора.

On-line упитник заинтересовани ученици могу наћи на адреси: <http://www.generation-europe.org/page.asp?lgid=29/menuID=13>

Реализацију Програма реформе средњег стручног образовања финансира Европска унија

Делегација Европске комисије
Владимира Поповића 40
ГТЦ Авенија, блок 19а
11070 Београд
E-mail: delegation-Serbia@ec.europa.eu
<http://www.europa.rs>

Програм реформе средњег стручног образовања
Отона Жупанчича 30
11070 Београд
E-mail: info@vetserbia.edu.rs
<http://www.vetserbia.edu.rs>